

**Projekat politika primarne zdravstvene zaštite na Balkanu
-treći dijalog o zdravstvenoj politici-**

*Obim i sadržaj primarne zdravstvene zaštite u Srbiji
30. jula do 1. avgusta 2008. godine*

**Institut za javno zdravlje Srbije
„Dr Milan Jovanović Batut“**

**PREGLED USTANOVA I USLUGA U
PRIMARNOJ ZDRAVSTVENOJ ZAŠTITI**

Poštovane kolege,

U traženju odgovarajućeg prevoda na srpski jezik reči „background paper“, autori ovog „papira“ odlučili su se za „pregled“, s obzirom da je u njemu iznet prikaz svima dobro poznatih izvoda iz važeće zakonske regulative. Akcenat je stavljen na preventivne usluge i promociju zdravlja, kao i na delatnost izabranog lekara u domovima završavanja.

Na kraju ovog pregleda umesto zaključka nalazi se predlog za diskusiju na trećem dijalogu o zdravstvenoj politici.

Svaka vaša sugestija je dobrodošla.

Dr Slobodanka Gajić

Dr Mirjana Živković-Šulović

Zakonska regulativa

Organizacija i rad primarne zdravstvene zaštite definisani su:

1. Zakonom o zdravstvenoj zaštiti („Službeni glasnik RS“ br. 107/05),
2. Zakonom o zdravstvenom osiguranju („Službeni glasnik RS“ br. 107/05),
3. Pravilnikom o uslovima i načinu unutrašnje organizacije zdravstvenih ustanova („Službeni glasnik RS“ br. 43/06),
4. Pravilnikom o bližim uslovima za obavljanje zdravstvene delatnosti u zdravstvenim ustanovama i drugim oblicima zdravstvene službe („Službeni glasnik RS“ br. 43/06),
5. Uredbom o Planu mreže zdravstvenih ustanova („Službeni glasnik RS“ br. 42/06),
6. Pravilnikom o sadržaju i obimu prava na zdravstvenu zaštitu iz obaveznog zdravstvenog osiguranja i participaciji za 2008. godinu („Službeni glasnik RS“ br. 14/08).

PRIMARNA (VANBOLNIČKA) ZDRAVSTVENA ZAŠTITA U REPUBLICI SRBIJI - Zdravstvene ustanove i usluge –

1. Uvod

Zdravstvena zaštita (ZZ) predstavlja kombinaciju lične i kolektivne odgovornosti za zdravlje. Institucionalizovana zdravstvena zaštita je organizovana i sveobuhvatna delatnost društva sa ciljem da se ostvari najviši mogući nivo očuvanja zdravlja. U tom smislu ona obuhvata sprovođenje mera za očuvanje i unapređenje zdravlja građana, sprečavanje, suzbijanje i rano otkrivanje bolesti, povreda i drugih poremećaja zdravlja i blagovremeno i efikasno lečenje i rehabilitaciju.

Vanbolnička (primarna) zdravstvena zaštita je izuzetno značajan deo zdravstvenog sistema, od čije razvijenosti, efikasnosti i kvaliteta rada zavisi izvršenje ostalih delova zdravstvenog sistema (stacionarne zaštite). Kroz primarnu zdravstvenu zaštitu (PZZ)

realizuje se, najčešće, prvi kontakt sa profesionalnom zdravstvenom zaštitom i uspostavlja se kontinuitet zdravstvene zaštite. U većini slučajeva korisnici na ovom nivou uspevaju da zadovolje svoje zdravstvene potrebe, a ukoliko to nije slučaj, vanbolnička zdravstvena zaštita ima ulogu posrednika za upućivanje na druge, specijalizovane nivoe zaštite.

Osnovna karakteristika ovog nivoa zdravstvene zaštite jeste pružanje usluga primarne zdravstvene zaštite građanima, odnosno korisnicima opštine, odnosno teritorije na kojoj žive i rade.

2. Cilj

Cilj ovog prikaza je kratak pregled zdravstvenih ustanova (**KOJE i GDE**) i usluga (**ŠTA**) koje se pružaju stanovništvu/posebnim grupama (**KOME**) na primarnom nivou zdravstvene zaštite u Republici Srbiji (regulisano zakonskim i podzakonskim aktima), kao i davoce ovih usluga (**KO**).

3. 0. Zdravstvena delatnost ustanova primarne zdravstvene zaštite

Zdravstvena delatnost na primarnom nivou obuhvata:

- 1) Zaštitu i unapređenje zdravlja, sprečavanje i rano otkrivanje bolesti, lečenje, rehabilitaciju bolesnih i povređenih;
- 2) Preventivnu zdravstvenu zaštitu grupacija stanovništva izloženih povećanom riziku obolevanja i ostalih stanovnika, u skladu sa posebnim programom preventivne zdravstvene zaštite;
- 3) Zdravstveno vaspitanje i savetovanje za očuvanje i unapređenje zdravlja;
- 4) Sprečavanje, rano otkrivanje i kontrolu malignih bolesti;
- 5) Sprečavanje, otkrivanje i lečenje bolesti usta i zuba;
- 6) Patronažne posete, lečenje i rehabilitaciju u kući;
- 7) Sprečavanje i rano otkrivanje bolesti, zdravstvenu negu i rehabilitaciju lica smeštenih u ustanove socijalnog staranja;
- 8) Hitnu medicinsku pomoć i sanitetski prevoz;
- 9) Farmaceutsku zdravstvenu zaštitu;
- 10) Rehabilitaciju dece i omladine sa smetnjama u telesnom i duševnom razvoju;
- 11) Zaštitu mentalnog zdravlja;
- 12) Palijativno zbrinjavanje;
- 13) Druge poslove utvrđene zakonom.

U obavljanju zdravstvene delatnosti na primarnom nivou zdravstvene ustanove ostvaruju saradnju sa drugim zdravstvenim, socijalnim, obrazovnim i drugim ustanovama i organizacijama za pripremanje i izvođenje programa za očuvanje i unapređenje zdravlja.

Specijalističko-konsultativna delatnost može se obavljati u ustanovama na primarnom nivou (mora imati za svoje potrebe odgovarajuću laboratorijsku i drugu dijagnostiku).

3.1. Ustanove zdravstvene zaštite na primarnom nivou

Zdravstvena zaštita na primarnom nivou se ostvaruje u tri tipa zdravstvenih ustanova. To su:

1. **Dom zdravlja** (ogranak, zdravstvena stanica, zdravstvena ambulanta);

Dom zdravlja u državnoj svojini (ukupno **157**, samostalnih i u sastavu zdravstvenog centra) osniva **opština** za teritoriju jedne ili više opština, odnosno **grad**.

2. **Apoteka** (ogranak, jedinica);

Apoteku u državnoj svojini (ukupno **40** po Uredbi o Planu mreže) osniva **opština** za teritoriju jedne ili više opština, odnosno **grad**.

3. **Zavod** je zdravstvena ustanova koja sprovodi zdravstvenu zaštitu pojedinih grupacija stanovništva, odnosno zdravstvenu delatnost iz pojedine oblasti zdravstvene zaštite.

Zavod u državnoj svojini (ukupno **16** po Uredbi o Planu mreže i **3** van Plana) osniva **grad**/ ili drugi osnivač (radna organizacija).

3. 2. Dom zdravlja (DZ)

Dom zdravlja je zdravstvena ustanova u kojoj se obezbeđuje preventivna zdravstvena zaštita za sve kategorije stanovnika, hitna medicinska pomoć, opšta medicina, zdravstvena zaštita žena i dece, patronažna služba, kao i laboratorijska i druga dijagnostika.

U DZ obezbeđuje se prevencija i lečenje u oblasti stomatološke zdravstvene zaštite, zdravstvena zaštita zaposlenih, odnosno medicina rada i fizikalna medicina i rehabilitacija, kao i sanitetski prevoz, ako obavljanje ove zdravstvene delatnosti nije organizovano u drugoj zdravstvenoj ustanovi na teritoriji za koju je osnovan dom zdravlja.

U DZ obavlja se i farmaceutska zdravstvena zaštita, kao i laboratorijska, radiološka i druga dijagnostika.

U DZ, u zavisnosti od broja stanovnika u opštini, kao i njihovih zdravstvenih potreba, udaljenosti najbliže opšte bolnice, odnosno postojanja drugih zdravstvenih ustanova u opštini, može se obavljati i druga specijalističko-konsultativna delatnost, kao i organizovati porodilište i stacionar za dijagnostiku i lečenja akutnih i hroničnih bolesti.

3.2.1. Pružaoci zdravstvenih usluga

PZZ u DZ građani ostvaruju preko izabranog lekara. **Izabrani lekar** je:

- 1) Doktor medicine ili doktor medicine specijalista za oblast opšte medicine, odnosno specijalista medicine rada;
- 2) Doktor medicine specijalista pedijatrije;
- 3) Doktor medicine specijalista ginekologije;
- 4) Doktor stomatologije.

Izabrani lekar obavlja zdravstvenu zaštitu u timu sa zdravstvenim radnikom odgovarajuće školske spreme zdravstvene struke. Izabrani lekar:

- 1) Organizuje i sprovodi mere na očuvanju i unapređenju zdravlja pojedinaca i porodice;
- 2) Radi na otkrivanju i suzbijanju faktora rizika za nastanak bolesti;
- 3) Vršiti dijagnostiku i blagovremeno lečenje pacijenata;
- 4) Ukazuje hitnu medicinsku pomoć;
- 5) Upućuje pacijenta u odgovarajuću zdravstvenu ustanovu prema medicinskim indikacijama, odnosno kod lekara specijaliste i usklađuje mišljenje na predloge za nastavak lečenja pacijenta;

- 6) Sprovodi kućno lečenje, zdravstvenu negu i palijativno zbrinjavanje, kao i lečenje bolesnika kojima je neophodno bolničko lečenje;
- 7) Propisuje lekove i medicinska sredstva;
- 8) Sprovodi zdravstvenu zaštitu iz oblasti mentalnog zdravlja;
- 9) Obavlja i druge poslove, u skladu sa zakonom.

U postupku ostvarivanja ZZ izabrani lekar upućuje pacijenta na sekundarni i tercijarni nivo i vodi potpunu medicinsku dokumentaciju o zdravstvenom stanju pacijenta.

3.3. Apoteka

Apoteka je zdravstvena ustanova u kojoj se obavlja farmaceutska zdravstvena delatnost na primarnom nivou, u skladu sa Dobrom apotekarskom praksom, koja obuhvata:

- 1) Promociju zdravlja, zdravstveno vaspitanje i savetovanje za očuvanje i unapređenje zdravlja pravilnom upotrebom lekova i drugih medicinskih sredstava;
- 2) Promet na malo lekova i određenih vrsta medicinskih sredstava, kao i dečjom hranom, dijetetskim proizvodima, određenim vrstama kozmetičkih sredstava za zaštitu zdravlja u skladu sa zakonom;
- 3) Praćenje savremenih stručnih i naučnih dostignuća u oblasti farmakoterapije i pružanje građanima i zdravstvenim radnicima informacija;
- 4) Davanje pacijentima saveta za pravilnu upotrebu lekova;
- 5) Izradu magistralnih lekova;

Apoteka u svom sastavu može imati i galensku laboratoriju.

3.4. Zavod

Zavod je zdravstvena ustanova koja sprovodi zdravstvenu zaštitu pojedinih grupacija stanovništva, odnosno zdravstvenu delatnost iz pojedine oblasti zdravstvene zaštite. Zavod se osniva kao:

3.4.1. Zavod za zdravstvenu zaštitu studenata

Obavlja zz studenata i organizuje preventivnu i kurativnu zz iz oblasti: opšte medicine, stomatologije, ginekologije, laboratorijske i druge dijagnostike i terapije za potrebe studenata. Može obavljati i specijalističko-konsultativnu i stacionarnu zdravstvenu delatnost. U RS postoje tri ovakva zavoda (Novi Sad, Beograd i Niš).

3.4.2. Zavod za zdravstvenu zaštitu radnika

Obavlja zz i očuvanje zdravlja zaposlenih u bezbednoj i zdravoj radnoj sredini, obavljanjem delatnosti medicine rada. Može obavljati i preventivnu i kurativnu zz iz oblasti: opšte medicine, stomatologije, ginekologije, kao i specijalističko-konsultativnu delatnost. U RS postoji osam ovakva zavoda (Novi Sad, Kragujevac, Beograd -3, Niš, Valjevo, Jagodina).

3.4.3. Zavod za hitnu medicinsku pomoć

Obavlja hitnu medicinsku pomoć i sanitetski prevoz akutno obolelih i povređenih u druge odgovarajuće zdravstvene ustanove, prevoz pacijenata na dijalizi, kao i snabdevanje lekovima koji se daju u hitnim slučajevima. U RS postoje 4 zavoda (Novi Sad, Beograd, Kragujevac i Niš).

3.4.4. Zavod za gerontologiju

Obavlja zz starih lica i sprovodi mere za očuvanje i unapređenje zdravlja i prevenciju bolesti ove populacione grupe, odnosno obavlja delatnost kućnog lečenja i nege, palijativno zbrinjavanje i rehabilitaciju starih lica. U RS postoji samo jedna ovakva zdravstvena ustanova (Beograd).

3.4.5. Zavod za stomatologiju

Obavlja zz iz oblasti stomatološke zz koja obuhvata preventivne, dijagnostičke, terapijske i rehabilitacione zdravstvene usluge. Može obavljati i specijalističko-konsultativnu delatnost iz oblasti stomatologije. U RS postoji samo jedna ovakva zdravstvena ustanova (Kragujevac).

3.4.6. Zavod za plućne bolesti i tuberkulozu

Obavlja specijalističko-konsultativnu delatnost i pruža preventivne, dijagnostičke, terapijske i rehabilitacione zdravstvene usluge iz oblasti zz pacijenata obolelih od tuberkuloze i drugih plućnih bolesti koje se mogu lečiti na ambulantni način.

U sklopu preventivne zz organizuje i sprovodi mere za sprečavanje, suzbijanje, rano otkrivanje i praćenje tuberkuloze i drugih plućnih bolesti. U RS postoje dva zavoda (Beograd i Niš).

3.4.7. Zavod za kožno-venerične bolesti

Obavlja specijalističko-konsultativnu delatnost i pruža preventivne, dijagnostičke, terapijske i rehabilitacione zdravstvene usluge iz oblasti zz dermatovenerologije i mikrobiologije sa parazitologijom.

U sklopu preventivne zz organizuje i sprovodi mere za sprečavanje, suzbijanje, rano otkrivanje i praćenje polno prenosivih bolesti. U RS postoji samo jedna ovakva zdravstvena ustanova (Beograd).

4.0. Sadržaj zdravstvenih usluga primarne zdravstvene zaštite

Da bi se ostvario osnovni cilj svakog sistema zdravstvene zaštite - zdravlje naroda - potrebno je ustanoviti takav sistem zdravstvene zaštite koji je zasnovan na naučnim saznanjima i prilagođen tehnološkom razvoju i finansijskim mogućnostima i podjednako dostupan i pristupačan svim stanovnicima.

Pod sadržinom zdravstvene zaštite podrazumevaju se preventivne, dijagnostičke, terapijske i rehabilitacione zdravstvene usluge, koje se pružaju osiguranim licima radi sprečavanja, suzbijanja, ranog otkrivanja i lečenja bolesti, povreda i drugih poremećaja zdravlja. Pored toga, pod sadržajem zdravstvene zaštite podrazumeva se i obezbeđivanje uslova, kao i medicinskih sredstava, proteza, ortopedskih i drugih pomagala, pomoćnih i sanitarnih sprava, stomato-protetske nadoknade i stomatoloških materijala.

Pod obimom zdravstvene zaštite podrazumeva se broj zdravstvenih usluga, dužina trajanja lečenja, količina lekova, odnosno drugih sredstava i materijala koji se primenjuju

u postupku lečenja, kao i druge veličine kojima se može izraziti obim određenih sadržaja zdravstvene zaštite (sistematsko pružanje zdravstvenih usluga u određenom vremenskom periodu i dr.).

4.1. Preventivne mera u oblasti primarne zdravstvene zaštite

Mere prevencije i ranog otkrivanja bolesti (sistematski, ciljani, kontrolni pregledi, skrining, pregledi radi nadzora i kontrole zdravlja, promocija zdravlja i druge preventivne mere) planiraju se u okviru utvrđenog standarda usluge u PZZ i to posebno u ZZ dece, ZZ školske dece i omladine, ZZ studenata, ZZ odraslog stanovništva, ZZ žena, kao i u stomatološkoj zdravstvenoj zaštiti.

4.1.1. Realizacija zdravstvenog vaspitanja – nosioci i izvršioci programa zdravstvenog vaspitanja

Među medicinskim merama i postupcima za unapređenje zdravstvenog stanja, svakako da se na prvom mestu nalazi promocija zdravlja kroz zdravstveno vaspitanje koje je neposredno u vezi sa zaštitom, očuvanjem i unapređenjem zdravlja, otkrivanjem i suzbijanjem rizičnih faktora, sticanjem znanja, veština i navika, odnosno promena u ponašanju u cilju zdravog načina života.

U okviru ukupne delatnosti DZ, posebna prioriteta aktivnost treba da bude usmerena prema zdravstvenom vaspitanju građana i ciljnih grupa korisnika. Svaki zdravstveni radnik, u okviru svog redovnog delokruga rada, najmanje **X% radnog vremena (za diskusiju)** treba da opredeli za zdravstveno vaspitne i druge preventivne aktivnosti, kako u samom domu zdravlja, tako i eksterno, van njega, u zajednici, tako da je vreme neophodno za realizaciju zdravstveno-vaspitnih sadržaja uračunato u vreme neophodno za svaku uslugu, odnosno aktivnost. U DZ zdravstveno-promotivne aktivnosti se obavljaju kroz individualni rad sa pacijentima i grupni rad u zdravstveno-vaspitnom kabinetu, savetovaštu, centrima za preventivnu zdravstvenu delatnost i dr. Zdravstveno vaspitne aktivnosti se obavljaju i van doma zdravlja (u porodici, zajednici, školi i drugde - bazari zdravlja, kampanje, stručne manifestacije i dr.).

4.1.2. Prventivne usluge u službi ZZ dece 0-6 godina

U okviru službe ZZ dece realizuju se sledeće preventive mere:

Sistematski pregled: odojče, malo dete u 2. i 4. godini života i pred polazak u školu (6./7.godina). Sadržaj je prilagođen odgovarajućem uzrastu i obuhvata: anamneza; opšti klinički pregled i pregled po sistemima; pregled kukova na displaziju sa UZ pregledom u trećem mesecu; minimalni neurološki pregled; skrining za detekciju anemije; analiza krvne slike i urina; skrining za detekciju poremećaja čula vida i sluha; provera vakcinalnog statusa; merenje krvnog pritiska; skrining za detekciju poremećaja glasa i govora; ORL i oftalmološki pregled, pregled iz oblasti fizikalne medicine; ocena zdravstvenog stanja i preduzimanje odgovarajućih dijagnostičkih, terapijskih i rehabilitacionih postupaka; zdravstveno vaspitni rad; uput za komisiju koja vrši kategorizaciju dece ometene u psihofizičkom razvoju, izdavanje potvrda za upis dece u vrtiće i školu.

Kontrolni pregled: odojčad, malo dete u 3. i 5. godini života. Sadržaj je prilagođen odgovarajućem uzrastu i obuhvata: Praćenje rasta i razvoja; praćenje zdravstvenog stanja i proveru uspešnosti sprovedenih mera predloženih pri sistematskim

pregledima, rano otkrivanje poremećaja; rano preduzimanje tretmana; provera vakcinalnog statusa; pregled na detekciju poremećaja govora i glasa; zdravstveno-vaspitni rad.

Vakcinacija, revakcinacija i kontrolni pregled pred vakcinaciju (provera zdravstvenog stanja i vakcinalnog statusa): **DTP, OPV, MMR, HB, Hib**. Sprovodi se prema Pravilniku o imunizaciji i načinu zaštite lekovima (Službeni glasnik RS“, broj 11/06).

4.1.3. Prventivne usluge u službi ZZ školske dece i omladine

Sistematski pregled: I, III, V i VII razred OŠ i I i III razred srednje škole. Obuhvata: anamneza; opšti klinički pregled i po sistemima; primena metoda procene stanja uhranjenosti, ocena vakcinalnog statusa; ocena zdravstvenog stanja i preduzimanje odgovarajućih dijagnostičkih, terapijskih i rehabilitacionih postupaka; zdravstveno vaspitni rad;

Kontrolni pregled: II, IV, VI, VIII razred OŠ i II i IV razred srednje škole kod dece sa otkrivenim poremećajima pri sistematskim pregledima. Obuhvata: praćenje zdravstvenog stanja i proveru uspešnosti sprovedenih mera predloženih pri sistematskim pregledima; preduzimanje dopunskih ispitivanja; zdravstveno vaspitni rad. Za uzrast 14/15 godina izvršiti oftalmološki pregled i hematološki pregled (Hg i Er).

Vakcinacija, revakcinacija i kontrolni pregled pred vakcinaciju (provera zdravstvenog stanja i vakcinalnog statusa): **HB, dT i OPV**. Sprovodi se prema Pravilniku o imunizaciji i načinu zaštite lekovima (Službeni glasnik RS“, broj 11/06).

4.1.4. Prventivne usluge u Zavodu za zdravstvenu zaštitu studenata

Sistematski pregled: I i III godina studija. Obuhvata: anamneza; opšti klinički pregled i po sistemima koji obuhvata i neurološki status, a kod žena i nalaz sistematskog ginekološkog pregleda; standardne laboratorijske pretrage; ocena zdravstvenog stanja i određivanje dodatnih medicinskih ispitivanja u zavisnosti od nađenog stanja i faktora rizika.

4.1.5. Prventivne usluge u službi ZZ žena

Pregled u vezi sa planiranjem porodice (zahteva prisustvo oba partnera). Za žene generativnog perioda (15-49 godina). Obuhvata: anamneza; klinički pregled; laboratorijska ispitivanja; zdravstveno vaspitni rad o značaju odgovornosti vezane za roditeljstvo; po potrebi, određivanje kontracepcije.

Sistematski ginekološki pregled: Žene od 15 i više godina. Obuhvata: anamneza; ginekološki pregled (pod spekulomom, uzimanje PA i vaginalnog brisa, kolposkopski, bimanuelni); pregled dojki; laboratorijska ispitivanja; utvrđivanje zdravstvenog stanja i preduzimanje odgovarajućih mera.

Ciljani pregled na rano otkrivanje raka grlića materice: Žene od 20 do 65 godina. Obuhvata: anamneza; ginekološki pregled (pod spekulomom, uzimanje PA i vaginalnog brisa, kolposkopski, bimanuelni); po potrebi uzimanje biopsije; pregled dojki;

Ciljani pregled na rano otkrivanje raka dojke: Žene od 20 do 65 godina. Obuhvata: procena rizika na rak dojke (anamneza, porodična anamneza, pregled); od 30. godine preporuka i uputstvo za samopregled dojke, od 40. god. klinički pregled, od 50. mamografski pregled.

Prvi (prvi trimestar) i kontrolni pregledi (drugi i treći trimestar) u trudnoći. Obuhvataju: anamneza; merenje TA i TM, pregled dojki i bradavica; određivanje karličnih mera; ginekološki pregled pod spekulomom, bimanuelni, kolposkopski; uzimanje vaginalnog sekreta i citološkog nalaza po PA; utvrđivanje starosti trudnoće; određivanje termina porođaja; inspekcija donjih ekstremiteta; palpatorni pregled štitne žlezde; testiranje na HIV; određivanje RH faktora; određivanje krvne grupe; standardna laboratorija; zdravstveno vaspitni rad; u slučaju sumnje na genetske anomalije uraditi test na hromozomopatije (Nuhalna brazda-NT ili NT + PAPP-A + hCG, tripl test hCG, AFP i EZ) ili uputiti na konsultativni pregled na viši nivo; slušanje srčanih tonova ploda, određivanje stava i položaja ploda; obavezni test na hiperglikemiju i hipertenziju; upućivanje na psihofizičku pripremu za porođaj.

Ultrazvučni pregled u trudnoći: utvrđivanje trudnoće, stanja ploda i toka trudnoće.

Prvi i kontrolni pregled porodilje. Obuhvata: ginekološki pregled; utvrđivanje involucije materice; pregled dojki; zdravstveno vaspitni rad.

4.1.6. Prventivne usluge u službi stomatološke ZZ

Stomatološki pregled: 9. mesec. Obuhvata: anamneza; registrovanje stanja oralnog zdravlja; procena rizika za karijes ranog detinjstva /KRD) i ortodonske nepravilnosti; zdravstveno vaspitni rad sa roditeljima.

Sistematski stomatološki pregled: 2., 6/7. godina, I, III, V, VII razred OŠ i I i III razred srednje škole, trudnice u II trimestru. Sadržaj je prilagođen odgovarajućem uzrastu i obuhvata: anamneza; registrovanje stanja oralnog zdravlja, praćenje denticije; procena rizika KRD i ortodonske nepravilnosti; zdravstveno vaspitni rad sa roditeljima; preduzimanje odgovarajućih profilaktičkih procedura; ekstra i intaoralni stomatološki pregled; preduzimanje odgovarajućih procedura; zdravstveno vaspitni rad sa detetom; planiranje daljeg stomatološkog zbrinjavanja.

Kontrolni stomatološki pregled: 3. i 4. godina života, i učenici II, IV, VI i VIII razreda OŠ i II i IV srednje škole sa otkrivenim poremećajima pri sistematskim pregledima, porodilja. Sadržaj je prilagođen odgovarajućem uzrastu i obuhvata: praćenje denticije; otkrivanje poremećaja razvoja usta i zuba; registrovanje KRD u mlečnoj denticiji; kontrola primene profilaktičkih i terapijskih mera; registrovanje i praćenje stanja oralnog zdravlja; preduzimanje odgovarajućih terapijskih procedura; zdravstveno vaspitni rad.

Skrining ortodontskih nepravilnosti kod učenika I razreda OŠ (na sistematskom pregledu).

Skrining rizika na paradontopatiju kod uzrasta 14/15.god. (na sistematskom pregledu).

4.1.7. Prventivne usluge u službi opšte medicine od 19 godina i više

Sistematski pregled: Odraslo stanovništvo od 19 i više. Obuhvata: anamneza; opšti klinički pregled i pregled po sistemima koji obuhvata i obavezni neurološki status, a kod žena i palpatorni pregled dojki; standardne laboratorijske pretrage; ocena zdravstvenog stanja; određivanje dodatnih medicinskih ispitivanja u zavisnosti od nađenog stanja i faktora rizika. Kod starijih od 50 godina digitorektalni pregled; kod

muškaraca palpatorni pregled prostate; kod lica 65 i više godina izvršiti procenu funkcionalnog statusa;

Ciljani pregled na rano otkrivanje karcinoma debelog creva: Odraslo stanovništvo 35 i više. Obuhvata: anamneza porodična i lična, testiranje na postojanje okultne krvi u stolici; Kod visiko rizičnih grupa – kolposkopija.

Vakcinacija, revakcinacija i kontrolni pregled pred vakcinaciju (provera zdravstvenog stanja i vakcinalnog statusa): Grip i Antitetanus Sprovodi se prema Pravilniku o imunizaciji i načinu zaštite lekovima (Službeni glasnik RS“, broj 11/06).

4.1.8. Preventivne usluge u polivalentnoj patronaži

Patronažne posete: Sadržaj posete je u skladu sa populacionom grupom pod povećanim rizikom.

- 1) Zdravim ali osetljivim kategorijama stanovništva: novorođenče i porodilja, odojče, odojče pod rizikom, deca u 2. i 4. godini života, trudnica i trudnica sa visiko-rizičnom trudnoćom, stariji od 65 godina.
- 2) Obolelim licima i njihovim porodicama: maligna bolest, tuberkuloza, duševna bolest, šećerna bolest, KVO, osobe sa invaliditetom, posete po nalogu lekara i dr.

4.1.9. Preventivne usluge u specijalističko-konsultativnim službama

Preventivni odgovarajući **sistemski pregled** vrši se kao **deo sistematskog pregleda** male, predškolske i školske dece kod oftalmologa, otorinolaringologa i specijaliste fizikalne medicine i rehabilitacije.

Preventivna pneumoftiziološka zaštita sprovodi preventivne preglede lekara na TBC.

4.2. Kurativne usluge u primarnoj zdravstvenoj zaštiti

Ove usluge se ostvaruju u vidu **prvog i ponovnog pregleda kod izabranog lekara, kao i kod lekara specijaliste (oftalmologa, otorinolaringologa, interniste, neurologa/psihijatra, pneumoftiziologa, fizikalna medicina i rehabilitacija i dr.)**.

U toku **prvog pregleda**, svako u svom delokrugu rada izvodi sledeće: anamneza; opšti klinički pregled i pregled po sistemima/ili sistemski; analiza postojeće medicinske dokumentacije, postavljanje radne i konačne dijagnoze, propisivanje terapije, davanje saveta, upućivanje pacijenta na dopunske preglede, terapijske usluge, specijalističke konsultacije, pregled ili bolničko lečenje, izdavanje uputa.

U toku **ponovnog pregleda**, lekar vrši kontrolu i poređenje zdravstvenog stanja sa prethodnom posetom, analizu dopunskih istraživanja i izveštaja drugih specijalista, propisuje terapiju i po potrebi zakazuje ponovni pregled.

Isti sadržaj imaju i prvi i ponovni pregled lekara u kući (kućna nega i lečenje).

4.3. Laboratorijska dijagnostika

U okviru primarne zdravstvene zaštite korisnicima se obezbeđuju sledeće analize:

Hematološke analize: Eritroci, hemoglobin, hematokrit, leukociti, trombociti, sedimentacija, leukocitarna formula, protrombinsko vreme, vreme krvavljenja i koagulacije, retikulociti.

Biohemijske analize krvi i urina: Proteinogram, urea, kreatinin u krvi, bilirubin ukupni, transaminaze, holesterol (ukupni), LDL holesterol, HDL holesterol, trigliceridi,

alkalna i kisela fosfataza, šećer u krvi, GTT oralni, Hb A1C, gvožđe u krvi, jonogram, fibrinogen, enzimi.

Mikrobiološke analize putem uputa u druge ZU (zavodi za javno zdravlje).

4.4. Rendgen i ultrazvučna dijagnostika

U okviru primarne zdravstvene zaštite korisnicima bi trebalo obezbediti sledeće:

Skopija: pluća i srce, abdomen.

Grafija: koštano mišićni sistem, pluća, ostale lokalizacije; grafija gastroduodenuma sa kontrastom, irigografija, ostale grafije sa kontrastom.

Ultrazvučna dijagnostika: dojka, srce, tiroidea, abdominalni organi, bubrezi, organi male karlice, kukovi, dopler krvnih sudova.

4.5. Usluge hitne medicinske pomoći

Hitna medicinska pomoć, u smislu ovog pravilnika, jeste neposredna - trenutna medicinska pomoć koja se pruža da bi se izbeglo dovođenje osiguranog lica u životnu opasnost, odnosno nepopravljivo ili ozbiljno slabljenje ili oštećenje njegovog zdravlja ili smrt. Pod hitnom medicinskom pomoći, u smislu ovog pravilnika, smatra se i medicinska pomoć koja se pruži u roku od 12 sati od momenta prijema osiguranog lica da bi se izbegao očekivani nastanak hitnog medicinskog stanja. **Prvim stepenom hitnosti** označavaju se sva hitna patološka stanja, oboljenja, povrede i trovanja koja se dešavaju na radnom i javnom mestu. Obim zdravstvene zaštite u hitnim medicinskim stanjima treba da bude u skladu sa potrebom bolesnog ili povređenog osiguranog lica, odnosno stepenom ugroženosti zdravlja usled povrede, bolesti i drugih poremećaja zdravlja.

U hitnim, odnosno urgentnim stanjima sadržaj zdravstvene zaštite čine:

Na mestu povređivanja i razboljevanja: prva pomoć; lekarski pregled; medicinska intervencija; medikamentozna terapija i prevoz (sanitetski i drugi)

U zdravstvenoj ustanovi: prva pomoć, lekarski pregled, potrebna dijagnostička i laboratorijska ispitivanja, medicinska intervencija i odgovarajuća nega, terapijski tretman.

5.0. Predlozi za diskusiju

- ✓ Optimalni udeo radnog vremena u odnosu na ukupan broj radnih sati neophodan za realizaciju preventivnih zdravstvenih usluga (zdravstveno vaspitanje i preventivni pregledi);
- ✓ Mogući podsticaji zdravstvenih radnika za izvršenje većeg broja preventivnih usluga;
- ✓ Preorijentacija zdravstvene službe: orijentacija za zdravlje - neophodna je promena
- ✓ edukacije zdravstvenih radnika;
- ✓ Istraživanje zdravstvenih potreba u zajednici (percipiranih i nepercipiranih);
- ✓ Participacija zajednice je ključni element za promociju zdravlja – strategije za mobilizaciju zajednice;
- ✓ Partneri za zdravlje - vladine i nevladine organizacije i institucije, preduzeća, sindikati, grupe u zajednici,
- ✓ Determinante zdravlja: novi izazovi.

BIBLIOGRAFIJA/ REFERENCE

7. Zakon o zdravstvenoj zaštiti („Službeni glasnik RS“ br. 107/05),
8. Zakon o zdravstvenom osiguranju („Službeni glasnik RS“ br. 107/05),
9. Pravilnik o uslovima i načinu unutrašnje organizacije zdravstvenih ustanova („Službeni glasnik RS“ br. 43/06),
10. Pravilnik o bližim uslovima za obavljanje zdravstvene delatnosti u zdravstvenim ustanovama i drugim oblicima zdravstvene službe („Službeni glasnik RS“ br. 43/06),
11. Uredba o Planu mreže zdravstvenih ustanova („Službeni glasnik RS“ br. 42/06),
12. Pravilnik o sadržaju i obimu prava na zdravstvenu zaštitu iz obaveznog zdravstvenog osiguranja i participaciji za 2008. godinu („Službeni glasnik RS“ br. 14/08).
13. M. Ostojić, V. Petronić i I. Omerović: Standardi i normativi zdravstvenih usluga, IZZS „Dr Milan Jovanović Batut“, Beograd, 2001.
14. Analiza Službe kućnog lečenja i nege, radni materijal, IJZS „Dr Milan Jovanović Batut“, Beograd, jul 2008.
15. S. Dimitrijević, A. Vukša: Analiza planiranog i ostvarenog obima i sadržaja prava osiguranih lica na zdravstvenu zaštitu u 2006. godini, IJZS „Dr Milan Jovanović Batut“, Beograd, jul 2007.
16. S. Dimitrijević: Analiza planiranog i ostvarenog obima i sadržaja prava osiguranih lica na zdravstvenu zaštitu u 2007. godini, radni materijal, IJZS „Dr Milan Jovanović Batut“, Beograd, jul 2008.
17. Uputstvo za izradu planova rada zdravstvenih ustanova u Republici Srbiji za 2008. godinu, IJZS „Dr Milan Jovanović Batut“, Beograd, 2007.
18. Zdravstveno-statistički godišnjak Republike Srbije 2006., IJZS „Dr Milan Jovanović Batut“, Beograd, 2007.
19. Stručno-metodološko uputstvo za preventivne zdravstvene usluge u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, radni materijal, IJZS.
20. V. Cucić: Vanbolnička zaštita, Socijalna medicina, Savremena administracija a.d. Beograd, 2000.

Dodatak

Ovde je pregledni popis usluga koje se pružaju korisnicima u službama primarne zdravstvene zaštite u domu zdravlja

R. br.	NAZIV USLUGE	KADAR	
POPIS ZAJEDNIČKIH ZDRAVSTVENIH USLUGA ZA SVE SLUŽBE DOMA ZDRAVLJA			
1.	Prvi pregled doktora medicine	Dr.med.	Med. sestra/tehničar
2.	Prvi pregled specijaliste medicine	Dr med. Spec.	Med. sestra/tehničar
3.	Ponovni pregled doktora medicine	Dr.med.	Med. sestra/tehničar
4.	Ponovni pregled specijaliste medicine	Dr med. Spec.	Med. sestra/tehničar
5.	Davanje injekcija (SC IM)		Med. sestra/tehničar
6.	Davanje injekcija (IV)		Med. sestra/tehničar
7.	Frakciono davanje seruma i drugih lekova	Dr med./spec.	
8.	Davanje infuzije	Dr med./spec.	Med. sestra/tehničar
9.	Primarna obrada rane i previjanje	Dr med./spec.	Med. sestra/tehničar
10.	Primarna obrada rane sa ušivanjem	Dr med./spec.	Med. sestra/tehničar
11.	Skidanje šavova sa previjanjem	Dr med./spec.	Med. sestra/tehničar
12.	Površinska lokalna anestezija	Dr med./spec.	
13.	Primarna obrada opekotine	Dr med./spec.	Med. sestra/tehničar
14.	Vađenje krvi iz vene	Dr med./spec.	Med. sestra/tehničar
POPIS ZDRAVSTVENIH USLUGA IZ OBLASTI PEDIJATRIJE			
1.	Pregled novorođenčeta	Spec. pedijatrije	Med. sestra/tehničar
2.	Obrada pupka	Spec. pedijatrije	Med. sestra/tehničar
3.	Pregled odojčeta	Spec. pedijatrije	Med. sestra/tehničar
4.	Kontrolni pregled odojčeta u savetovalištu	Spec. pedijatrije	Med. sestra/tehničar
5.	Pregled malog deteta	Spec. pedijatrije	Med. sestra/tehničar
6.	Sistematski pregled za upis u I razred	Spec. pedijatrije	Med. sestra/tehničar
7.	Pregled za kategoriju dece ometene u razvoju	Spec. pedijatrije	Med. sestra/tehničar
8.	Sistematski pregled školskog deteta	Spec. pedijatrije	Med. sestra/tehničar
9.	Izdavanje potvrde, lekarskog uverenja	Spec. pedijatrije	Med. sestra/tehničar
10.	Zdravstveni nadzor u ustanovi za kolektivni boravak	Spec. pedijatrije	
11.	Sistematski pregled učenika sa izveštajem I analizom	Spec. pedijatrije	Med. sestra/tehničar
12.	Ukazivanje doktorske pomoći u stanu bolesnika, internat	Spec. pedijatrije	Med. sestra/tehničar
13.	Vakcinacija	Spec. pedijatrije	Med. sestra/tehničar
14.	Inhalacije		Med. sestra/tehničar
15.	Pregled bolesnog školskog deteta	Spec. pedijatrije	Med. sestra/tehničar
16.	Rad u demonstracionoj kuhinji		Med. sestra/tehničar
POPIS ZDRAVSTVENIH USLUGA IZ OBLASTI OPŠTE MEDICINE I KUĆNOG LEČENJA			
1.	Sistematski pregled	Dr med./spec.	Med. sestra/tehničar
2.	Pregled i upućivanje na lekarsku komisiju	Dr med./spec.	Med. sestra/tehničar
3.	Pregled i upućivanje na invalidsku komisiju	Dr med./spec.	Med. sestra/tehničar
4.	Pregled i izdavanje lekarskog uverenja za zasnivanje radnog odnosa *	Dr med./spec.	Med. sestra/tehničar
5.	Pregled i izdavanje lekarskog uverenja na lični zahtev *	Dr med./spec.	Med. sestra/tehničar
6.	Izveštaj o povredi ili oštećenju zdravstvenog stanja	Dr med./spec.	Med. sestra/tehničar
7.	Utvrđivanje smrti i izdavanje potvrde	Dr med./spec.	Med. sestra/tehničar
8.	Vađenje stranog tela	Dr med./spec.	Med. sestra/tehničar
9.	Stavljanje fiksacionog zavoja	Dr med./spec.	Med. sestra/tehničar

10.	Reanimacija	Dr med./spec.	Med. sestra/tehničar
11.	Ukazivanje hitne medicinske pomoći	Dr med./spec.	Med. sestra/tehničar
12.	Evidencija i prijava zaraznih i hroničnih nezaraznih oboljenja koja prema zakonu podležu obaveznoj prijavi	Dr med./spec.	Med. sestra/tehničar
13.	Lekarski pregled pre vakcinacije i davanje vakcine	Dr med./spec.	Med. sestra/tehničar
14.	Lekarski pregled u stanu pacijenta	Dr med./spec.	Med. sestra/tehničar
15.	Ukazivanje neodložne lekarske pomoći u stanu pacijenta	Dr med./spec.	Med. sestra/tehničar
16.	Snimanje EKG-a u stanu pacijenta sa očitavanjem	Dr med./spec.	Med. sestra/tehničar
17.	Davanje infuzije u stanu pacijenta.	Dr med./spec.	Med. sestra/tehničar
18.	Toaleta i previjanje (ulcus cruris, decubitus, gangrena i drugo)	Dr med./spec.	Med. sestra/tehničar
19.	Davanje injekcija u stanu pacijenta		Med. sestra/tehničar
20.	Promena katetera u stanu pacijenta		Med. sestra/tehničar
21.	Toaleta stome		Med. sestra/tehničar
22.	Zdravstvena nega kod nepokretnih pacijenata		Med. sestra/tehničar
23.	Uzimanje materijala za laboratorijske analize u stanu pacijenata		Med. sestra/tehničar
POPIS ZDRAVSTVENIH USLUGA IZ OBLASTI GINEKOLOGIJE			
1.	Sistematski pregled	Spec. Gin. i akuš.	Gin. akuš. sestra
2.	Kolposkopski pregled	Spec. Gin. i akuš.	Gin. akuš. sestra
3.	Kardiotokografija	Spec. Gin. i akuš.	Gin. akuš. sestra
4.	Uzimanje materijala za Papanikolau pregled	Spec. Gin. i akuš.	Gin. akuš. sestra
5.	Uzimanje vaginalnog sekreta na stepen čistoće	Spec. Gin. i akuš.	Gin. akuš. sestra
6.	Prvi pregled trudnice	Spec. Gin. i akuš.	Gin. akuš. sestra
7.	Skidanje i tuširanje granulacija sa operativnih rana	Spec. Gin. i akuš.	Gin. akuš. sestra
8.	Lokalna aplikacija leka	Spec. Gin. i akuš.	Gin. akuš. sestra
9.	Rutinski pregled trudnica sa biometrijom	Spec. Gin. i akuš.	Gin. akuš. sestra
10.	Vođenje porođaja u stanu	Spec. Gin. i akuš.	Gin. akuš. sestra
11.	Vođenje normalnog puerperijuma	Spec. Gin. i akuš.	Gin. akuš. sestra
12.	Pregled dojke	Spec. Gin. i akuš.	Gin. akuš. sestra
13.	Stavljanje intauterinog uloška	Spec. Gin. i akuš.	Gin. akuš. sestra
14.	Ekstrakcija intauterinog uloška	Spec. Gin. i akuš.	Gin. akuš. sestra
15.	Kriokoagulacija grlića materice	Spec. Gin. i akuš.	Gin. akuš. sestra
16.	Skarifikacija ovule Nabothi	Spec. Gin. i akuš.	Gin. akuš. sestra
17.	Incizija empiema Bartholini žlezde	Spec. Gin. i akuš.	Gin. akuš. sestra
18.	Odstranjivanje stranog tela međice, vagine, grlića	Spec. Gin. i akuš.	Gin. akuš. sestra
19.	Tuširanje lezije na grliću materice	Spec. Gin. i akuš.	Gin. akuš. sestra